

ROBERT LOUIS STEVENSON

*Gyalogtúra*¹

Dőreség azt képzelni, hogy a gyalogtúra, mint némelyek szeretnék elhitetni, pusztán csak arra jó, hogy a vidék látványát élvezze az ember. Hiszen van annak épp elég más módja, s akárhogy tagadják is az álszent széplelkek, úgy lehet, egy sem oly izgalmas, mint vonatablakból nézni a tájat. Ám gyalogtúra közben a látvány inkább csak ráadás. A vérbeli túrázót nem a festői szépségek vonzzák, inkább az utazás maga – a friss kedély, amint reggel bizakodón útra kél, s a testi-lelki meglegedés, amivel a nap végén pihenni tér. A túrázó maga sem tudja, hogy mikor boldogabb: ha hátzszakját a vállára veszi, vagy ha este azt leteszi. Az indulás örömeiben már ott fészkel a megérkezésé. Bármilyen jutalom, ami útközben éri, és minden új élmény csak fokozza e hatást, az élvezetek végtelen láncolataként. S lám mégis, milyen kevesen értik ezt! Például azok, akik végigcammogják az utat, avagy óránként ötmérföldes rohamtempóban ügetnek, mást sose próbálva. Ők azok, akik egész nap az estét várják, és egész este a másnapot. E túrázó embermasinák oktalansága talán ebben ütközik ki a leginkább; lenézik azt, aki a curacoát likőrös pohárból szürcsöli, míg ők korsós számra vedelnek belőle. Arról, hogy az ízek kortyonként élvezetesebbek, senki se tudná meggyőzni őket. Ők maguk sose látnák be, hogy e mértéktelen távhajhászás csak elbutítja, eldurvítja az embert, hogy este a fogadóban ájultan rogyjon az ágyra, csillagtalán, vaksötét éjjel a lelkében. Az effélék ugyan honnan is ismernék a mértéktartó gyalogló jutalmát: a csillagfényben úszó, enyhe nyári estét! Emberi mivoltukból csakis a testi szükséglet maradt meg: a megvetett ágy s a bélelt hálósipka iránti vágy; még a pipa is fanyar és keserű a számukra, ha ugyan dohányoznak. Az ilyen embernek az a sorsa, hogy kétannyi gondot vegyen a vállára, mint ami a boldogsághoz okvetlen szükséges, s így azt sosem leli meg. Ahogy a mondás tartja: „Ugyan mit ér – ha messzebb is ér?”

Már most ahhoz, hogy a gyalogtúrát kellőképp élvezni tudjuk, egyedül kell nekivágnunk. Ha társaságban, netán párosával kelünk útra, az legfeljebb a nevében lesz gyalogtúra, inkább hasonlít majd egy piknikre. Gyalogtúrára okvetlenül magunk menjünk hát, mivel annak lényege épp a szabadság; hogy akkor állj meg és indulj tovább, amikor tetszik, ezen vagy más csapáson, amint szeszélyed diktálja, a magad ritmusában, anélkül, hogy egy gyalogló-bajnok után kellene loholnod, vagy egy leány lépteihez lassulva andalognod. S ha egyszer úton vagy, le-

¹ Megjelent a szerző *Virgíniibus Puerisque* (London, 1881) című esszékötetében.

gyél nyitott mindenre, s engedd, hogy gondolataid átszínezzé mindaz, amit látsz. Olyan légy, akár egy jó pipa, melyen könnyedén átjár mindenféle szél. „Fel nem foghatom – írja Hazlitt –, hogy miért kell társalogni kirándulás közben. Nekem a természetben nincs más vágyam, mint együtt vegetálni vele.” Nos, tényleg, ez a veleje mindennek, ami e tárgyról mondható. Ne hagyj, hogy a fecsegés, lárma szétfoszlassa körötted a reggel töprengésre való csöndjét. S mindaddig, amíg tulajdon okfejtésed leköt, képtelen leszel átadni magad ama pompás méregtelenítő kúrának, melyet a szabad levegőn az élénk mozgás indít be, kezdetben csak enyhe kábulatot s agyunk lelassulását okozva, míg végül fenséges belső nyugalmat, melyet a tiszta értelem áthat.

Az első nap még minden túrán adódnak nehéz percek, midőn az utazó több mint hidegen érez hátzszakja iránt, s már-már azon van, hogy mindenestül a bozótba hajtsa, hogy aztán, mint Christian egy hasonló esetben „hármát szökellve víg nótára gyűjtson”. És lám, mégis: csakhamar legfőbb segítőd lesz az a zsák! Egyszerre mágnessé válik, s az utazás lelke belé költözik. Amint a szíját válladon érzed, az álmoság menten kiszökik belőled, megrázod magad, s az ösvénynek nekilódulva máris beletalálsz a menet-tempódba. Nem is lehet vitás: ez a legjobb módja az indulásnak. Ha persze az ember váltig csak komor gondolatai foglya *akar* maradni, Abudah kincsesládáját fesegeti vagy boszorkányokkal keringőzik, mindegy, merre jár, miért vágott útnak, tempósan halad-e vagy csoszogva, biztos esélye van a boldogtalanságra. Pedig milyen kár érte! Hiszen vele egyazon órában, úgy lehet, harminc más túrázó is útra kelt, s én akár nagy tétben is fogadok rá, nem akad köztük még egy ily kedélytelen fickó! Bízvást pompás mulatság volna egy szép nyári reggel észrevétlenül követni őket legalább útjuk első mérföldjein. Például ezt a gyors léptű, csillogó szemű férfit, ki láthatóan befelé összpontosítja minden figyelmét, poétai hévvel méltó szavakat keresve az előtte kibomló látványra. Emitt egy másik gyalogló konokul leszegett fejvel váltig csak az avart vizslatja, a csatornaparton megáll a szitakötőket csodálni, s aztán egy legelőkorlátnak dől, nem tudván betelni az elégülten kérődző barmok bámulásával. S lám, már jó is a harmadik, magában beszélve, fel-felkacagva, bőszsen gesztikulálva. Ábrázata időnként elkomorul, tekintetében felháborodás villan, harag redőzi homlokát. Talán vezércikket fogalmaz éppen, szónoki beszélyt, avagy most adja minden időnként legtüzesebb nyilatkozatát. Kissé odébb, csak nem... hisz ez a flótás mindjárt dalra fakad! Lelke rajta, amíg csak magát mulattatja, bár a hangja nem éppen dalnoki, de mi lesz, ha egy kanyarban egy mezei munkásba botlik? Vajon melyikük ijed meg jobban a másiktól; a trubadúr zavara lesz-e nagyobb, vagy a szántóvető réműlete? A vidéklakó, aki többé-kevésbé megszokta már a köznapi csavargók lehangoló látványát, nemigen talál értelmes indokot e merőben másféle szerzetek bolond jókedvére. Ismerek például valakit, akit futóbolondnak néztek, s egy időre be is kasztliztak, mivel gyalogtúrázás közben kölyökmódra szökdécselni támadt kedve, noha meglett férfi volt, jókora vörös szakállal. Bizony elhűlnél tőle, nyájas Olvasóm, ha mindazt a rémtörténetet

elmesélném, amit egyébiránt művelt és komoly főktől hallottam, kik a gyalogtúrán – bár fahangjuk volt – mind dalra fakadtak, mígnem egy szegletnél, ahogy az imént írtam, egyenesen egy mord parasztba botlottak, ki azután jól helybenhagyva, vörösre cibált fülekkel engedte útjukra őket. Aki azt hiszi, mindez túlzás, hát lapozza csak fel Hazlitt önvallomását az *On Going a Journey* című esszében, ami különben oly remek írás, hogy büntető adót rónék ki azokra, aki még nem olvasták:

„Adj tiszta kék eget fölém – így Hazlitt –, zöldellő gyepet a lábam alá, kanyargós utat vagy háromórnyi gyaloglással ebédig – hogy azután csak gondolkodhassam! Ha egyedül jársz-kelsz a pusztában, nem könnyű megállni, hogy ne kezdj el mókázni. Nevetgélek, szaladok, ugrándozom én is, és ha úgy hozza kedvem, hát énekelek.”

Bravó! Egy afféle baleset után, ami túrázó barátomat a rendőrfogdába juttatta, az embernek nincs sok mersze ilyesmit egyes szám első személyben leírni. Nem is csoda, hiszen a bátorság mára kiveszett belőlünk, még az írók is azt kell színeljék, hogy éppoly sivárak, ostobák, mint a szomszédai. Bezzeg Hazlitt korában nem így volt! Figyelemreméltó az is, hogy milyen járatos a gyalogtúrák elméletében – valójában mindvégig az egész esszében. Ő bezzeg nem az a bíbor harisnyás atléta, aki napi ötven mérföldet megtesz; Hazlitt eszménye: ebéd előtt „háromórnyi gyaloglás”, és ingyenc-módra még hozzá teszi: „kanyargós úton”.

Ámbár van, amit még tőle sem tudok elfogadni, amit még e nagy mester praxisában sem találok bölcsnek. A szökdelést, futkározást például magam nem tartom helyénvalónak! Mindkettő megtöri a gyaloglás egyenletes ritmusát, felgyorsítja a légzést és megfosztja agyunkat a szabad levegő édes kábulatától. A szeszélyes ritmus megerőltető a test számára, s az elmét is fölöslegesen ingerli, szétzilálja. Míg ha egyszer sikerül fölvennünk az egyenletes lépéstempót, az nem igényli többé, hogy készakarva gondoljunk rá, sőt voltaképp felment mindenféle gondolkodás alól. Olyasmi ez, mint a horgolás, vagy az iratmásoló munkája: a komolyabb agyműködést idővel kikapcsolja és szunnyadni engedi. Ez vagy az persze még felöltik bennünk, könnyedén, akár reggeli ébredéskor vagy a gyermeki agyban; szójátékokon, achrosztikonokon futtatjuk eszünk, szópárosításokkal, rigmusokkal pepecselünk, ám amikor eljön az ideje a komoly férfimunkának, amikor össze kell szednünk magunkat valami szellemi erőpróbára, bármi hosszán és harsányan fújuk is a kürtöt, az elme bajnokai nem fognak közös zászló alá seregleni, hanem mind megül majd otthon, a maga tüzénél melengetve kezét, a maga saját ideáit költögetve.

Egy egész napos gyalogtúrán, mint az iméntiekből is látni, a kedély nagy változáson megy át. A skála széles – az indulás friss örömetől az érkezés méla egykedvűségéig –, s ahogy a nap előrehalad, az utazó az egyik végétől a másik felé tart. Egyre jobban részévé válik a környező tájnak, lépteit a friss levegő mindinkább megnyújtja, míg egyszer csak megáll, körülnéz, s olyannak lát mindent, mint egy tündéralomban. Az első fázis talán csillogóbb, ámde a második mé-

lyebb. Az út vége felé az utazó már nem kacag fel s nem farag magában vezércikkeket, ám mindezért bőséggel kárpótolják a tisztán állati örömök: a testi jóllét érzete, a gyönyör, mely minden levegővételre eltölti, vagy amint combizmai lépésről-lépésre ruganyosan megfeszülnek. Mindez végül megleléssel juttatja úticéljához.

Ám a pihenőhelyekről se feledkezzünk el. A hegyen mérföldköhöz érsz, vagy keresztúthoz egy völgy ölén, hol a mélyen bevágott ösvényt a dús lombsátor alatt egy másik keresztezi. Hátizsákod a földre huppan, s te elheversz az árnyékban, hogy egy pipára való dohányt elfüstölj. Magadba merülsz, s a madarak kíváncsian röpködnek körülöd. Pipafüstöd szertefoszlik a délutánban, mielőtt még az égbolt kéklő katedrálisába fölérne, lábad napfény melengeti, míg a tarkód és kigombolt inged hűsítő szél legyezi. Ha most sem vagy boldog, azért kizárólag a magad rossz lelkiismeretét okolhatod. Itt nyugton heverhetsz az útfélen, amíg csak tetszik. Akár ha máris eljött volna a millennium, mikor óráinkat eldobhatjuk végre, s nem kell többé a napszakok vagy évszakok változásaira figyelni. Nem törődni a múlt idővel már-már annyit tesz, mint örökkön élni. Ha még nem próbáltad, sejtelled sincs, mily végtelen hosszú egy nyári nap, melyet nem tagol más, mint az éhség, s amely azzal ér véget, ha elálmosodsz. Ismerek egy falut, hol egyetlen óra sincs talán, hol a hét napjairól senki sem tud többet a vasárnapok már-már ösztönös megérzésnél, és ahol csak egy asszony tartja számon, hogy a hónap hányadik napja van – bár rendesen ő is téved. Az emberek, ha tudnák, milyen lassan múlik itt az idő, s hogy mennyi szabad órát tartogat e falu lakóinak, azt hiszem, rohanvást tódulnának ide Londonból, Liverpoolból, Párizsból s a többi nagy városból, ahol a kronométerek mind megbolondultak, s úgy rázzák ki magukból az egyre szaporább percek, órákat, mintha csak licitálnának. Ezek a bolond nagyvárosi zarándokok ráadásul mind a zsebükben hordják tulajdon nyomorúságuk fokmérőjét: a zsebórát! Hadd jegyezzem meg, hogy a vízözön előtti sokat kárhoztatott időkben még nem voltak sem fali-, sem pedig zsebórák, következésképp randevúk sem, mi több, a pontosság fogalma sem létezett még. „Végy bár el mindent e nagyravágyó lénytől – írja Milton –, utolsó gyémántjától őt meg nem foszthatod: saját nagyravágyásától.” Én pedig azt mondom, adj meg bármit korunk üzletemberének, add meg az Édent vagy akár az örök élet elixírjét, a lelke fenekén még akkor is marad egy folt: üzletemberi szokásai. Márpedig ezeket a gyalogtúránál jobban aligha segíthet feledtetni bármi. Ezért is mondom, a pihenőknél már-már szabadnak érzi magát az ember.

De a legjobb óra csak este jön el, vacsora után. Nincs ahhoz fogható élmény, mint egy egész napi gyaloglás után pipára gyújtani, az ilyenkor elszívott dohány zamata még sokáig emlékezetes marad, mert kivételesen ízesnek, száraznak és töménynek hat. Ha az estét netán egy groggal fejezed be, úgy érzed majd, mintha még sosem ittál volna ilyen jót, ajkaidon minden egyes cseppje a mennyei manna, s a lelkedet egészen átjárja. Ha könyvet olvasol – s ezt nyilván akkor teszed

csak, ha alkalmas rá, sőt kívánatos –, a nyelvét kiváltképp ízesnek, élvezetesnek fogod találni. Benne a szokványos szavak mintha új jelentést nyernének, legszimplább mondata is hosszan visszacseng majd füledben, s az író lapról-lapra mind jobban megkedvelteti magát az érzések finom összhangzásával, melyet írása kivált belőled. Sőt, egy idő múlva úgy hat, mintha a könyvet te magad írtad volna álmodban! Bármire, amit ilyenkor olvasunk, különös melegséggel gondolunk: „1798. április tizedikén – emlékszik Hazlitt egy rajongó precizitásával – ülttem neki az *Új Heloiset* olvasni a Llangollan fogadójában egy üveg sherry társaságában, hideg csirkesült fölött.” Boldogan idéznék még akárhány ilyen mondatot tőle, mert bármily derék fickók vagyunk is, úgy írni, mint Hazlitt, egyikőnk se tud. S ha már szóba jött, az ő zsebkönyv-forma esszé-kötete pompás útítárs bármely gyalogtúrára, akár csak a Heine-dalok könyve, vagy épp a Tristram Shandy, melyek, tanúsíthatom, úti olvasmányként is fényesen beváltak.

Egy derűs és enyhe estén nincs nagyobb élvezet, mint a fogadó kapuja előtt még kissé sütkérezni a búcsúzó nap fényében, vagy a hídkorlátnak dőlve elnézni a hínárok táncát és a fűgén iramló halakat. Ha valamikor, hát ilyenkor átérezheted, mekkora kincs a jovialitás e gátlástalan, törtető világban. Izmaid kellőképp lazák, és oly tisztának, erősnek, átlényegültnek érzed magad, hogy akár ülsz, akár jársz, bármit csinálsz, azt önkéntelen méltósággal és királyi élvezettel teszed. Ilyenkor szóba állhatsz akárkivel: bölcssel és balgával, józannal és részeggel egyaránt. A sok gyaloglás, úgy érzed, mintha minden kevélységet, korlátoltságot – bármi másnál jobban – kipurgált volna belőled, s nem hagyott egyebet, mint az ártatlan kíváncsiságot, mely a gyermek s az igazi tudós sajátja. Megrögzött szokásaid feledve félrehúzódsz, s elnézed a vidéki élet előtted kibomló képeit, melyek hol harsány bohóctréfát idéznek, hol komolyak és szépek, mint egy régi-régi mese.

Megeshet persze, hogy magadban üldögélsz egész este, a zord időtől kandaló-fogságra ítélve. Eszedbe juthat ilyenkor Burns, ahogy a tűnt idők örömei közt hosszan és kedvtelve idézi a „boldog elmélkedés” óráit. Ez a kifejezés, meglehet, eleve zavarba ejti korunk szánandó emberét, aki lármás órákkal és harangjátékokkal veszi körül magát, s akit még éjszakánként is villogó óraszámok kísértének álmaiban. Hisz annyi sürgető dolgunk, oly sok nagyralátó tervünk van, sietnünk kell, hogy a kastélyok üszkén nagy és komfortos háztömböket emeljünk – hogyan is jutna időnk holmi léha kirándulásra a Gondolatok Birodalmába, vagy a Hiábavalóságok Hegyei közé? Más az idő, valóban, midőn egész éjjel a tűzheletet őrzöd ölbe tett kézzel; s egyszerre más lesz a világ is, ahogy legtöbbünk ráébred: lám, az órák lassú múlását képes minden nyugtalanság nélkül, boldog elmélkedéssel tölteni. Hisz egyébkor oly lázas sietséggel teszünk-veszünk, írunk és szervezünk, próbáljuk saját hangunkkal megtörni egy-egy pillanatra az öröklét gúnyos csöndjét, hogy éppen csak azt feledjük el, aminek mindez tovatűnő része: élni... Szerелеmbe esünk, nyakló nélkül vedelünk, és futkosunk föl s alá, akár a megriadt birkák. Ám ha idáig jutunk, tegyük csak fel a kérdést: vajon nem lett

volna-e jobb megülnünk a tűzhelynél boldog elmélkedésben? Csöndben eltűnődve sokféle nőarcot vágytalanul felidézni, férfiak jeles tetteit irigység nélkül számba venni, együtt érezni bárhol, bárkivel, s mégis: beérni azzal, ahol és aminek lenned adatott – vagy nem ez volna minden, bölcsesség s erény nyitja, ama belső táj, hol a boldogság honos? Hisz nem azoké a felvonulás látványa, akik a menet élén a zászlót viszik, hanem akik otthonuk ablakából elnézik azt. S e felismerésre jutva, hirtelen nagy kedvünk támad mindenféle társadalmi eretnekségre. Mert ugyan mivégre ez a szüntelen masírozás, a sok hangzatos, üres szónoklat? Ha megkérdezed magad, miben is áll a hírnév, gazdagság, tudás, a válaszhoz tekervényes utat kellene bejárnod, s te inkább megtérsz a képzelet honába, mely oly balga hiábavalóság minden hatalmat áhító filiszteus szemében, és mégis oly nagyszerű vigasz azok számára, kiket a világ sokféle egyenetlensége sújt, s akik a csillagóriásokhoz képest nemigen találnak különbséget két végtelenül kicsiny dolog között, amilyen egy jól szelelő pipa s a római birodalom, avagy egy halom pénz s egy szúrágta vonóvég.

Ahogy kihajolsz a fogadó ablakán, utolsó pipád parazsa fehéren fölizzik, tested csupa kéjes izomláz, és elméd mintha az elégedettség hetedik mennyországában lebegne – ám a szélkakas hirtelen forogni kezd, kedélyed megváltozik, s utóvégre azzal a kérdéssel szembesít, hogy ki is az iménti gondolatok kiötlője: a bölcsek bölcse vagy a szamarak legbalgábbika. S noha tudásunk ma még nem elég e kérdésre felelni, annyit bátran állíthatsz, hogy volt egy pompás pillanatod, mikor e földi paradicsom feltárult előtted. És a gyalogtúra – legyen bölcs, vagy balga kaland – másnap is várni fog, hogy a végtelen egy újabb tartományába testestől-lelkestől bevezessen.

Fordította: Nóvó Béla